

Podívejme se nyní blíže na jednotlivé větné členy v rámci valenční teorie, a to nejprve na větné členy v syntaktických pozicích valenčních, tedy na komplementy.

1. Komplementy

Syntaktické pozice dané valencí predikátorů. Pokud je predikátor ve funkci přísudku, jedná se o konstitutivní větné členy tvořící spolu s přísudkem EVS. Rozlišujeme:

A. Komplementy rezervované pro vyjádření akantů implikovaných v sémantické struktuře predikátorů.

- komplement levovalenční – pozice s formou V_{nom} (pozice podmětu): *Petr hloubá. Napadlo mě, že se nechám ostříhat. Kdo neumí plavat, zůstane na břehu.*
- komplementy pravovalenční
 - s fixovanou pádovou formou, danou valencí predikátoru – pozice s formou V_{cas} (pozice předmětu): *Marie přesadila tchýnin jazyk. Je zakázáno dotýkat se drátů. Petr se rozhodl, že nebude pít / nepít.*
 - s nefixovanou pádovou formou – pozice s formou $V_{non\ cas}$ (pozice adverbialní): *Vstoupil dovnitř / tam / do domu / kam chtěl.*

B. Komplementy rezervované pro vyjádření neaktantových složek implikovaných v sémantické struktuře predikátorů.

- komplementy vyjadřující vnitřní charakteristiku děje/stavu: *Chová se nevhodně / jako malé dítě / tak, že to není možné tolerovat.* – Jde o komplementy s nefixovanou formou $V_{non\ cas}$ (adverbialní)
- komplementy vyjadřující klasifikaci nebo kvalifikaci nějakého aktantu: *Cítil se unavený/unaveně.* (u Grepla – Karlíka nazývány kopredikát)

1.1 Aktantové komplementy

1.1.1 Podmětový komplement

- V hierarchii valenčních pozic přísudku má **nejzávažnější postavení**. Přísudkový výraz přebírá jeho některé morfologické kategorie. Do podmětové pozice lze umístit různé aktanty též mimojazykové situace (viz hierarchizace větné propozice).
- Tato pozice je v infinitivní formě predikátoru likvidována: *Matka vypráví dceři pohádku. – vyprávět dceři pohádku.*
- Z hlediska sémantického rozlišujeme **podmět substantční** a **podmět situační**.
- Pokud je v podmětové pozici umístěn substantční aktant, má podmět povahu nominální fráze.

Její jádrem bývá:

- a) Substantivum nebo substantivní zájmeno: *Naše Anička dnes udělala první krok., Ta čokoláda ze Švýcarska chutná výborně!, Někdo tam bouchá.*
- b) Adjektivum nebo adjektivní zájmeno: *Nejvíce mi chutná vanilková! Ten vrchní je nějaký divnej.*
- c) Neohebná slova a výrazy citátové povahy: *A je spojka souřadící., Nebe nezná vyvolených je kniha, která se mi líbí už od střední školy.*
- d) Věta se vztažnými zájmeny *kdo* a *co*: *Ten, kdo se bojí, nesmí do lesa.*

- I když je podmět syntaktická pozice s formou nominativní, mohou být ve zvláštních – něčím motivovaných – případech **podmětové výrazy v jiném pádě než v nominativu**:
Pozn.: Tyto případy si navíc procvičíte ve cvičení v ELFu.
 1. **Genitiv záporový (negativ)** – u negovaného přísudku. Dnes jej chápeme knižně a archaicky.
Př.: K jeho návrhu nebylo připomínek. V tom městě nebylo kostela. Neminulo dne ani hodiny.
 2. **Genitiv kvantitativní** – vyjadřuje množství nebo část toho, co je v subjektové pozici.
Př.: V přehradě ubylo vody. Mamince přibylo vrásek. Přes noc napadlo sněhu!
 3. **Adverbiální pády** – vyjadřuje se jimi navíc významový rys podílnosti nebo přibližnosti.
Př.: Na každé větvi viselo po pěti zlatých jablkách.
 4. **Genitiv numerativní (numerativ)** – dnes pouze jako důsledek historického vývoje, po číslovkách od pěti výše a po číslovkách neurčitých.
Př.: Dnes chybělo šest žáků. Několik žáků dnes chybělo.
 5. **Príslovečné pády s formou místního nebo časového určení**.
Př.: U Dočekalů (=Dočekalovi) čekají dvojčata. V Parlamentě (= Parlament) odhlasoval zvýšení daní.
- Podle ne/přítomnosti pozice podmětu ve větě rozlišujeme **věty podmětové** (dvojčlenné) a **věty bezpodmětové** (jednočlenné).

1.1.2 Předmětový komplement

- Na rozdíl od podmětu má predikátor předmětovou pozici nejen ve formě VF, ale také ve formě infinitivu, adjektivizovaných participií a přechodníku.
- Predikátor může mít maximálně jednu podmětovou pozici, zatímco předmětové pozice může mít i dvě nebo tři.
- Z hlediska sémantického rozlišujeme **předmět substantční** a **předmět situační**.
- Pokud je v předmětové pozici umístěn substantční aktant, může být předmětový výraz vyjádřen substantivem, adjektivem, zájmenem, výrazy citátové povahy nebo větami vztažnými uvozenými zájmeny *kdo* a *co*.
- Pokud je v předmětové pozici umístěn situační aktant, má předmětový výraz primárně podobu vedlejší věty kompletivní (obsahové). Ta může být sekundárně nahrazena infinitivem či dějový/stavovým substantivem.
- **V předmětové pozici s akuzativní formou mohou být také výrazy v jiném pádě než v akuzativu (genitiv záporový, genitiv kvantitativní, genitiv numerativní)**. Motivace těchto forem je stejná jako u podmětu.

1.1.3 Adverbiální komplement

- Pravovalenční pozice predikátoru s nefixovanou pádovou formou, tj. $V_{\text{non cas}} \leftarrow$ proto, že aktanty, pro které je taková pozice rezervována, se primárně vyjadřují adverbii; jsou-li vyjádřeny substantivy, je jejich forma motivována sémanticky.
- V pozici adverbiálního komplementu se vyjadřují aktanty:
 - místo v širokém smyslu**
 - Tento aktant je implikován v sémantické struktuře predikátorů s významem lokalizace v prostoru (místo (?kde), směr (?kam), východisko (?odkud), dráha (?kudy)).
Př.: *Najednou se ocitl **na lavici obžalovaných**. Petr už zacouvá **do garáže** zkušeně.*
 - Aktant s rolí místo v sémantické struktuře predikátorů s významem „stavy okolního prostředí“ (*V Praze bylo polojasno. **Venku** prší. Sněží!* (=tady)).
 - Pozice adverbiálního komplementu je obligatorní (*Slzy se jí hrnuly do očí.*, **Slzy se jí hrnuly.*), nebo potenciální, ve které aktant, je-li znám ze situace, vyjádřen být nemusí (! *Prší.* (tady), *Petr Přišel.* (sem)).

čas v širokém smyslu

- Tento aktant je implikován v sémantické struktuře predikátorů s významem lokalizace v čase.
- Př.: *Koncert proběhne už **o tomto víkendu**. Mistrovství světa se koná **každé čtyři roky**.*

prostředek v širokém smyslu

- V sémantické struktuře predikátorů různých skupin (*hoblovat, hrabat, žehlit; solit, tapetovat; sáňkovat, lyžovat* – **Hobloval hoblíkem.*, **Osolil polévku solí.*, *Sáňkoval na sáňkách.* – *Hobloval vypůjčeným hoblíkem.*); dále u predikátorů implikujících třídu nástrojů (*řezat*).

účel

- Tento situační aktant je implikován v sémantické struktuře predikátorů s významem změny lokalizace.
- Př.: *Šel **na pivo**. Hnal se **za slávou**. Šel **chytat ryby**. Poslali ho **opravit výtah**.*

1.2 Neaktantové komplementy

1.2.1 Způsobový a měrový komplement

- Valenční pozice predikátoru rezervované pro vyjádření vnitřní charakteristiky děje/stavu nějakého aktantu (*To prase váží **málo** / **metrák** / **tolik**, že bychom ho už mohli zabít.*).
*Chová se **nevhodně**.* (valenční) vs. *Mluví **nevhodně**.* (nevalenční)

1.2.2 Kopredikátový komplement

- *Pokládám ho za odborníka / za talentovaného. Vydával ho za svého syna.*